

Průvodce doprovázením pěstounských rodin

SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Aktualizováno dne 9. 9. 2019
Aktualizováno dne 30. 1. 2021
Aktualizováno dne 30. 1. 2022
Aktualizováno dne 30. 1. 2024

Obsah

Úvod.....	1
Dohoda o výkonu pěstounské péče	1
Klíčový pracovník a jeho role v doprovázení.....	3
Základní práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci	4
Poradenství poskytované osobě pečující nebo osobě v evidenci.....	7
Pozornost KP je směřována na	8
Doprovázení rodiny.....	9
Vedení spisové dokumentace	10
Spolupráce s rodinou	12
Spolupráce s dalšími subjekty	14
Ukončení Dohody o výkonu pěstounské péče.....	14
Shrnutí.....	17

Úvod

Dítě, které je umístěno mimo vlastní rodinu, má ze zákona nárok na zvláštní ochranu. Osoby pečující/v evidenci, které do své péče převezmou dítě, plní úlohu náhradní rodinné péče. Aby dětem ve své péči mohli pěstouni poskytnout podmínky pro jejich zdravý rozvoj, pro zpracování jejich životního příběhu a získání pevného a bezpečného místa v životě potřebují podporu a doprovázení. Procesem doprovázení pěstounských rodin se rozumí participace na procesu výchovy a péče tak, aby svou roli mohli osoby pečující/v evidenci plnit kvalitně a s vědomím záslužnosti. K vytvoření dobře fungující a terapeutické rodiny vytváříme prostor pro její reflexi, nabízíme odbornou podporu a vzdělávání v oblastech, které pro zvládnutí svých kompetencí potřebují.

Doprovázení pěstounských rodin vychází ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí, z práv a povinností ukotvených v tomto zákoně. Každá osoba, která pečuje o dítě v pěstounské péči má povinnost do 30 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí, nebo o zařazení do evidence osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu, uzavřít Dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou organizací, dle svého vlastního výběru. S každou pěstounskou rodinou je uzavírána jen jedna **Dohoda o výkonu pěstounské péče**, a to i v případech, kdy jsou pěstouny oba manželé, nebo při souběhu pěstounské péče dlouhodobé a pěstounské péče na přechodnou dobu.

Typy pěstounské péče:

Pěstounská nebo poručenská péče vykonávaná nepříbuzenskou, či blízkou osobou – nezprostředkovaná pěstounská péče.

Pěstounská nebo poručenská péče vykonávaná příbuzenskou osobou, či blízkou osobou – zprostředkovaná pěstounská péče

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Dohoda o výkonu pěstounské péče

1. Navázání spolupráce s pěstounskou rodinou

Zájemci o uzavření Dohody o výkonu pěstounské péče je vedoucí Poradny přidělen konkrétní klíčový pracovník. Tento klíčový pracovník dojednává se zájemcem podobu spolupráce. Schůzka se většinou koná v prostorách Poradny, nebo v místě bydliště osoby pečující/v evidenci. Zájemci jsou představeny zásady práce Sdružení pěstounských rodin jako organizace vykonávající svoji činnost na základě pověření dle § 48 odst. 2 písm. d) a f) zákona o sociálně-právní ochraně.

Zásady naší práce (standard č. 1)

Zásada nejlepšího zájmu dítěte

Předním hlediskem činnosti SPR je blaho a nejlepší zájem dítěte. SPR vychází z Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte při OSN.

Zásada participace dítěte

Názoru dítěte je vždy přikládána váha a věnována patřičná pozornost. Dítě je přiměřeným způsobem informováno o všech záležitostech, které se ho týkají. Při práci s nezletilými respektujeme jejich právo vyjadřovat svobodně své názory, a to i bez přítomnosti rodičů, či osob odpovědných za jejich výchovu.

Zásada nediskriminace a respektu

Pracovníci SPR přistupují k pěstounským rodinám s respektem a pokorou. Při doprovázení respektují individuální potřeby dětí a jednotlivých členů rodiny. Naplňování dohod o výkonu pěstounské péče nesmí zásadní způsobem narušovat soukromí a autonomii pěstounské rodiny. Při spolupráci jsou osoby z cílové skupiny vnímány jako rovnocenní partneři.

Komplexní přístup

Pracovníci přistupují k jednotlivým členům náhradní rodiny individuálně, ale zároveň pracují s rodinou jako s celkem.

Osoby z cílové skupiny uplatňují svou vůli:

Mohou vypovědět Dohodu o výkonu pěstounské péče
Mohou vyjadřovat svá přání, podněty, stížnosti.

Osobě pečující/v evidenci je představen obsah **Dohody o výkonu pěstounské péče**, práva a povinnosti z Dohody plynoucí. Vysvětlena je i role klíčového pracovníka, který bude s pěstounskou rodinou spolupracovat a jak bude doprovázení probíhat.

Pokud osoby pečující/v evidenci s podmínkami uzavření Dohody souhlasí, klíčový pracovník připraví návrh Dohody a vyžádá od příslušného orgánu sociálně právní ochrany (OSPOD) podle místa trvalého bydliště pěstounské rodiny souhlas s uzavřením dohody.

Po obdržení rozhodnutí o vydání souhlasu k uzavření Dohody je přikročeno k podpisu smluvních stran. Od data podpisu je zahájena spolupráce a doprovázení pěstounské rodiny.

2. Zahájení doprovázení pěstounské rodiny

Při zahájení spolupráce s pěstounskou rodinou se klíčový pracovník seznamuje s nejen s pěstouny, ale především s dítětem přijatým do jejich péče i dětmi biologickými, pokud v pěstounské rodině žijí. Všem vysvětlí svoji roli doprovázejícího pracovníka, svoji podporu a možnosti pomoci. Cílem doprovázení je naplnění nejlepšího zájmu a potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče prostřednictvím podpory, pomoci, rozvoje dovedností a vzdělávání osob pečujících/v evidenci. Respektujeme individualitu každé rodiny, její tradice a zvyklosti.

Pěstounská rodina obdrží informační materiály, kontakty na vedení SPR, kontakty při řešení krizových situací, odkaz na webové stránky SPR, informace o možnosti podat stížnost, informace o způsobu zjišťování zpětné vazby, možnosti změny klíčového pracovníka a možnosti vypovězení Dohody i bez udání důvodu. Velká pozornost je věnována dětem a jejich pochopení smyslu spolupráce KP s pěstouny, s nimi i celou rodinou. Jsou poučeny o možnosti vyjádřit bez obav svoje názory, obavy nebo trápení. Je předán leták, kde jsou uvedeny kontakty, možnost emailového i telefonického spojení i možnosti podání stížnosti.

Osoby pečující/v evidenci i děti jsou upozorněny na zákonnou povinnost SPR spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany a podávat o průběhu naší vzájemné spolupráce jedenkrát za půl roku Zprávu o naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče. Kontakty s osobami pečujícími/v evidenci a svěřenými dětmi se budou konat v intervalu dvou měsíců.

Klíčový pracovník SPR spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany, který vyhodnocuje potřeby dítěte i osob pečujících/v evidenci a vypracuje **Individuální plán ochrany dítěte**. Klíčový pracovník pak společně s osobou pečující/v evidenci vypracuje **Plán doprovázení rodiny**, který odráží stanovené cíle IPOD .

Klíčový pracovník podává pěstounské rodině informace srozumitelné a také dítěti přiměřené jeho věku a chápání. Průběžně zjišťuje také názory dítěte, kterým věnuje patřičnou pozornost.

Děti i osoby pečující/v evidenci jsou upozorněny na zákonnou povinnost SPR, vyplývající z pověření sociálně-právní ochrany SPOD, chránit dítě před porušováním základních práv a svobod, před zneužíváním, zanedbáváním a týráním. (Podrobnosti Standard č. 2) a oznamovací povinnost ze zákona plynoucí.

KP řídí a zodpovídá za průběh poskytování sociálně – právní ochrany a provází osoby z cílové skupiny celým procesem pomoci a podpory.

Klíčový pracovník a jeho role v doprovázení

Každá rodina má svého klíčového pracovníka, který je jí přidělen v průběhu procesu jednání se zájemcem o službu. Klíčový pracovník je sociální pracovník Sdružení pěstounských rodin. Ve své činnosti se řídí Metodikou práce klíčového pracovníka (Standard č. 9)

Klíčový pracovník dojednává se zájemcem podobu spolupráce, připravuje s ním **Dohodu o výkonu pěstounské péče**. Před podpisem Dohody žádá KP o vyjádření příslušný OSPOD, kterému předkládá návrh Dohody, kde jsou již zanesena všechna důležitá data o pěstounech i dětech svěřených do pěstounské péče, zejména č. j. rozsudku soudu s vyznačením nabytí právní moci. Poté, co KP obdrží souhlas s uzavřením Dohody z OSPOD, může být Dohoda podepsána pěstouny i statutárním zástupcem SPR. Souhlas s uzavřením dohody se stává součástí Dohody.

Dohoda se se připraví ve třech originálech: osobě pečující/v evidenci, do spisové dokumentace rodiny a do centrální evidence SPR. Stejně tak se postupuje při změnách, pro které je třeba vyhotovit číslovaný **Dodatek k Dohodě**, který se poté stává součástí Dohody. Při jednání s pěstouny, kteří měli uzavřenu Dohodu s jinou pověřenou organizací, je třeba si ověřit, že pěstouni předchozí Dohodu vypověděli v zákonné lhůtě nejpozději 30 dnů před koncem kalendářního pololetí. Zároveň se KP informuje, co u předchozí organizace čerpali, jestli probíhalo vzdělávání pěstounů, zajištění dočasné péče o dítě apod. Při jednání s těmito pěstouny je upozorníme, že na nás přechází pouze alikvotní část peněz za jednotlivé měsíce

zbývající do konce roku. Povinnost vzdělávání bude vyjádřena zbývající částí alikvotního dílu, pokud již počet hodin nemá osoba pečující/v evidenci splněný. Důležité je datum ukončení naší Dohody. Dohoda je platná, do data uzavření následující Dohody.

O ukončení i uzavření Dohody je třeba informovat Úřad práce, který vyplácí na výkon doprovázení každé pěstounské rodiny **státní příspěvek na výkon pěstounské péče.** Při úhradě jednotlivých položek doprovázení pěstounské rodiny se SPR řídí normativní instrukcí MPSV a Vnitřní směrnicí SPR k dohodám o výkonu pěstounské péče. Tato instrukce udává rámec využívání finančních prostředků pro doprovázení pěstounských rodin. Dle výkladu příslušné instrukce je se státním příspěvkem nakládáno solidárně, dle individuálních potřeb jednotlivých pěstounských rodin.

Základní práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci

Tato práva a povinnosti jsou vymezeny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí dle § 47 a odst. 2 písm. a)

Tyto osoby mají přiznáno zejména:

a) právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě.

Tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče:

1. po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké
2. při narození dítěte
3. při vyřizování nezbytných osobních záležitostí
4. při úmrtí osoby blízké

Pomoc při zajištění osobní péče o svěřené děti se realizuje, když osoba pečující nebo osoba v evidenci není schopna osobní péči v potřebné míře zajistit. Záleží tedy nejen na tom, zda nastane okolnost uvedená v § 47a odst. 2) písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ale je třeba vzhledem k věku dítěte, jeho rozumové vyspělosti, schopnostem, zdravotnímu stavu a dalším okolnostem posoudit, zda je třeba zajišťovat osobní péči. Např. v případě dětí, které dochází do školy, není třeba zajišťovat osobní péči po dobu, kdy jsou děti ve škole nebo ve školní družině.

Také v případě, že se jedná o manžele, nastupuje nejdříve povinnost druhého manžela podílet se na péči o svěřené dítě (§ 45c odst. 1 a § 33 zákona o rodině v platném znění), a další osoby, které mají společné bydliště (např. plnoleté děti, prarodiče).

Osobní péči mohou vykonávat příbuzní osoby pečující/v evidenci, ale za úplatu jen v případě, pokud jim z právního předpisu nevyplývá povinnost při péči o svěřené děti pomáhat a nevznikl jim nárok na ošetřovné podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

b) právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let.

Výše spoluúčasti osoby pečující/v evidenci na úhradě nákladů souvisejících se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, včetně nákladů na stravu a ubytování dítěte, je předmětem dohody mezi poskytovatelem a osobou pečující/v evidenci.

SPR nabízí možnost využít letní tábory pro děti, které SPR pořádá, nebo dle dohody uhradí podobný pobyt pořádaný jinou organizací. Zejména u dětí předškolního věku nebo u dětí, které jsou v pěstounské rodině krátkou dobu, je třeba zvážit, jakou formu poskytovat. Je např. vhodné rozdělení celkové doby 14 dnů na menší časové úseky. Celodenní péče nemusí nutně znamenat, že dítě bude odloučeno od pěstounské rodiny i přes noc. Dítě se v takovém případě může např. zúčastnit příměstských táborů.

U mladších dětí SPR nabízí možnost využít hlídání osobou blízkou dítěti.

c) právo na odbornou pomoc – tj. zprostředkování nebo zajištění psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců. Vždy musí být splněna podmínka, že jde o pomoc, podporu a služby, které rodina nebo dítě potřebuje právě proto, že se jedná o dítě v náhradní rodinné péči.

SPR vyhodnocuje potřeby osob pečujících/v evidenci a všech dětí v jejich péči. Zákon zde stanoví minimální rámec odborné pomoci, která má být poskytnuta bezplatně. Pokud je třeba odbornou pomoc zajistit v intenzivnější podobě, pak není vyloučena finanční spoluúčast osob pečujících/v evidenci na hrazení nákladů odborné pomoci.

Odborná pomoc poskytovaná dítěti v pěstounské péči by měla vycházet z IPOD dítěte.

Může se jednat o tyto druhy odborné pomoci:

- psychologické poradenství;
- psychoterapie;
- právní poradenství související s péčí o svěřené děti.

Příklady možné pomoci:

- zpracování ztráty
- odloučení dítěte od rodičů
- navázání citové vazby s pěstouny
- identita dítěte
- vztahy a kontakty s rodiči
- řešení traumat dítěte
- překonání náročných situací v pěstounské péči

d) právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12-ti po sobě jdoucích kalendářních měsíců.

Zvyšování znalostí a dovedností osoby pečující a osoby v evidenci je podle § 5 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí zaměřeno zejména na:

- získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě;
- získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání;
- poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte;
- zvládání krizových situací;
- návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny;

· přípravu dítěte na osamostatňování se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.

e) právo na pomoc při zajištění kontaktu dítěte s původní rodinou, tj. pomoc při plnění povinností udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, včetně pomoci při zajištění místa.

Pomoc spočívá zejména:

- v posilování kompetencí pečujících osob/v evidenci při budování identity přijatého dítěte;
- přípravě a podpoře při realizaci volných kontaktů, sledování průběhu kontaktů;
- v zajišťování kontaktů s biologickým rodičem formou asistovaného kontaktu včetně přípravy všech zúčastněných
- vedení záznamů o realizaci kontaktů
- v průběžném vyhodnocování kontaktů

Klíčový pracovník spolupracuje s orgány pověřenými SPOD a postupuje dle metodiky Posilování identity dítěte a kontakt s biologickou rodinou (příloha standardu č. 5).

f) povinnost umožnit sledování a naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat s klíčovým pracovníkem pověřeným sledovat vývoj dětí.

Sdružení pěstounských rodin, které s osobou pečující/v evidenci uzavřelo Dohodu o výkonu pěstounské péče, sleduje naplňování práv a plnění povinností. KP se zaměřuje na výkon pěstounské péče, tedy na to, zda osoby pečující/v evidenci nepotřebují pomoc či poradenství v některých oblastech souvisejících s péčí o dítě, zajišťuje a koordinuje potřebné služby.

Sledování naplňování Dohody podle § 47a odst. 2 písm. g) zákona o sociálně-právní ochraně dětí nemusí být realizováno pouze návštěvou příslušného pracovníka v rodině, ale též při vzájemném kontaktu, např. na vzdělávacích kurzech apod. Důležité informace jsou zaneseny do Záznamů kontaktu s rodinou a jsou také reflektovány v Plánu doprovázení rodiny.

g) v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nestanoví jinak.

Viz výše Právo na pomoc při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a při realizaci styku rodičů s dítětem v pěstounské péči, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.

h) povinnost pěstounů zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v období 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.

Okruhy, na které se vzdělávání zaměřuje, jsou uvedeny v oddíle o právu na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti vzdělávání (viz výše).

Je třeba posoudit, v jakých oblastech je třeba, aby si osoba pečující/v evidenci doplnila vzdělání. Vzdělávání by mělo mít konkrétní přínos pro osobu pečující/v evidenci ve vztahu k

poskytované péči a k potřebám dětí a osob pečujících/v evidenci. Proto společně tvoříme vzdělávací plány a zaměřujeme se na ty znalosti a dovednosti, které jsou pro osobu pečující/v evidenci v danou chvíli nejpotřebnější.

Povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti lze částečně splnit zapůjčením odborné literatury k domácímu studiu z nabídky knih SPR, videonahrávek i osobní konzultací, která je zaměřena na specifické potřeby pěstounských rodin. Okruhy, na které by se mělo takové vzdělávání zaměřovat, jsou uvedeny v oddíle o právu na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti vzdělávání (viz výše).

Příklady dalšího doprovázení, které mohou osoby pečující/v evidenci v rámci Dohody využívat:

- setkávání dětí vyrůstajících v náhradních rodinách;
- doučování dětí;
- relaxační pobyty pro náhradní rodiny;
- sborníkové číslo časopisu Průvodce náhradní rodinnou péčí 1x ročně
- půjčování odborné literatury
- sledování článků a podcastů s tematikou NRP na stánkách SPR

Poradenství poskytované osobě pečující nebo osobě v evidenci

SPR, které s osobou pečující nebo osobou v evidenci uzavřel Dohodu o výkonu pěstounské péče, poskytuje této osobě též poradenství. Požádá-li osoba pečující/v evidenci o poskytnutí poradenství, je pověřená osoba povinna poradenství poskytnout (§ 48 odst. 2 písm. f) zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Poradenství je možné poskytovat v rámci pravidelného osobního styku osoby pečující/v evidenci se zaměstnanci SPR. V Poradně je možno konzultovat s klíčovým pracovníkem, psychologem i psychologem s pedagogickým zaměřením. Smyslem poradenství je zejména pomoci osobám pečujícím/v evidenci posilovat jejich kompetence při péči o svěřené děti, např. zvládnání následků deprivace, traumatu, poruch attachmentu apod.

Minimální rozsah poradenství, které je osobě pečující nebo osobě v evidenci trvale nebo dočasně poskytováno při zajištění osobní péče o dítě svěřené do péče

- při řešení sociálních nebo psychických problémů;
- při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, zdravím dítěte a s výchovou dítěte;
- při zabezpečení péče o dítě se zdravotním postižením;
- v oblasti vzdělávání dítěte, při výběru a hodnocení možností další přípravy dítěte na budoucí povolání a při výběru vhodného zaměstnání;
- v oblasti nabídky kulturní, sportovní a jiné zájmové činnosti svěřeného dítěte;
- podpora i zprostředkování kontaktů při uplatňování nároků osoby pečující/osoby v evidenci a svěřeného dítěte v oblasti nemocenského pojištění, důchodového pojištění, podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením, veřejného zdravotního pojištění a při uplatňování jiných nároků a pohledávek;
- při využívání sociálních služeb;

- v období po přijetí dítěte do rodiny osoby pečující nebo osoby v evidenci;
- v období návratu svěřeného dítěte do původní rodiny;
- při přípravě svěřeného dítěte na odchod z náhradní rodinné péče a při zabezpečení bydlení pro svěřené dítě odcházející z náhradní rodinné péče, při poskytování pomoci dítěti při vyřizování úředních záležitostí, hledání zaměstnání, při hospodaření s finančními prostředky a řešení dalších otázek spojených se vstupem dítěte do samostatného života;
- při jednání s rodiči nebo jinými osobami blízkými dítěti a při udržování a rozvíjení kontaktů dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými;
- při doplňování jejich odborných znalostí a dovedností – vzdělávání pěstounů.

Pozornost KP je směřována na

a) osoby pečující / v evidenci

Pěstouni často vyhledávají cílenou pomoc při řešení specifických náročných a krizových situací spojených zejména s přijetím nového dítěte do rodiny, při řešení výchovných a emočních problémů dětí, při kontaktech s vlastní rodinou dítěte, při komunikaci s institucemi, při zvládnutí problémů v socioekonomické oblasti, apod. Doprovázení mohou využívat jako prevenci vzniku problémů a cestu, jak naplňovat co nejlépe potřeby dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči. Pěstouni mají možnost zvyšovat si odbornost v oblasti attachmentu, výchovných dovedností a rodičovských kompetencí a sdílet své problémy s dalšími pěstouny, využívat možnosti pomoci v zajištění krátkodobé péče o svěřené dítě.

b) děti v náhradní rodinné péči

Děti, které nemohou dočasně či dlouhodobě vyrůstat ve své vlastní rodině a jsou umístěny do rodiny náhradní, si často nesou celou řadu problémů a traumat. Samotné oddělení dítěte od jeho rodiny je pro dítě velmi náročnou situací, která výrazně ovlivňuje jeho vývoj. V nefungující vlastní rodině děti mohly zažít zanedbávání, týrání a zneužívání, jejich potřeby nemusely být naplněny vždy tak, jak pro svůj zdravý vývoj potřebovaly. Stejně tak z ústavní péče si i při nejlepší snaze pečovatелů děti mohou nést poškození – často mají narušenou schopnost vytvořit si vazbu s druhými (porucha attachmentu), obtížně důvěřují lidem, mají nízké sebevědomí. To se pak projevuje v jejich chování a jednání – jsou hyperaktivní, mají problémy s lhaním a krádežemi, odmítají fyzický kontakt anebo jej naopak extrémně vyhledávají, obtížně dodržují pravidla a hranice, neuvědomují si následky svých činů, necítí stud, neprojevují skutečné emoce, v jejich chování se dále může objevovat agresivita, sebepoškozování, atd.

Vlastní děti pěstounských rodičů se také podílejí na pěstounství, což je role pro děti velmi obtížná zejména proto, že klade nároky na vlastní zodpovědnost a identitu dítěte. Vzhledem k tomu je třeba věnovat jejich potřebám v rodině zvýšenou péči. Je třeba si všítat toho, aby také těmto dětem byla věnována dostatečná pozornost a nebyly opomíjeny jejich potřeby.

KP – může být první, kdo se od pěstounů dozví o touze přijmout do rodiny další dítě, nebo stát se pěstouny na přechodnou dobu. Velmi záleží na důkladném prohoření tohoto tématu i

upozornění na možná úskalí takového rozhodnutí pro celou rodinu, ale zejména pro děti, které jsou již v rodině.

Frekvence setkávání sjednává KP vždy předem, aby všem vyhovoval. Setkání se může uskutečnit v domácnosti pěstounské rodiny, v prostorách Poradny SPR, či na jiném vhodném místě. Je třeba, aby se setkání účastnily osoby pečující a také všechny svěřené děti. S doprovázejícím pracovníkem může pěstounská rodina konzultovat vše, co souvisí s péčí o svěřené dítě. Pracovník mluví se všemi, co se stalo od poslední návštěvy, jak se daří dítěti a jak se daří pěstounské rodině. Je důležité mluvit i s dětmi o samotě, aby mohly svobodně vyjádřit svůj názor. Setkávání probíhá nejméně každé dva měsíce, v případě potřeby i častěji. Pěstounům je KP k dispozici také na telefonu i na emailové adrese v rámci obvyklé pracovní doby. Postupně buduje KP vztah důvěry a pochopení. Snaží se dozvědět co nejvíce o dítěti, jeho minulosti, důvodech, proč nemůže být se svými rodiči. Zajímá se o potřeby pěstounů, o témata, která při péči a výchově pěstouni řeší. S osobami pečujícími na základě těchto informací, společně vytváří **Plán doprovázení rodiny**.

Doprovázení rodiny

Navázání důvěry – klíčový pracovník je s rodinou v dlouhodobém, intenzivním kontaktu, vstupuje do přirozeného prostředí rodiny.

Předpoklady pro vytvoření důvěry mezi rodinou a pracovníkem:

- Respekt k rodině, pokora

KP vystupuje vůči rodině otevřeně, s respektem, je autentický. Respektuje odlišné názory a životní postoje rodiny. Vnímá rodinu jako jedinečnou a dokáže spolu s ní hledat řešení, která jsou vhodná právě pro ni.

- Profesionalita

KP dodržuje profesní postupy, nepřekračuje své profesní kompetence. Při své činnosti využívá odborných podpůrných nástrojů (intervize, supervize) s ohledem na co nejkvalitnější poskytování doprovázení rodinám a jejich dětem. Dodržuje diskrétnost a mlčenlivost. Pravidelně s rodinou reflektuje spolupráci a ověřuje spokojenost rodiny s poskytováním sociálně-právní ochrany.

- Spolehlivost

KP dodržuje domluvené postupy, plní stanovené cíle. Dbá na smysluplné plánování doprovázení. Dodržuje časy domluvených schůzek.

- Srozumitelnost

KP dbá na to, aby všichni členové rodiny rozuměli jeho roli a doprovázení. Přizpůsobuje své vyjadřování jazyku rodiny, ověřuje, zda mu členové rodiny dobře rozumí. Zejména je třeba dbát na to, aby bylo doprovázení srozumitelné pro děti.

- Znalost rodiny

KP zná všechny členy rodiny. Pamatuje si jejich jména a životní příběhy. Dbá na to, aby nebyly při spolupráci s rodinou opomenuty potřeby žádného člena rodiny. Klíčový pracovník se na konzultaci v rodině vždy předem připravuje.

Posilování kompetencí rodiny

Klíčový pracovník při nastavování spolupráce s rodinou vystupuje jako partner, podporuje pěstouny v jejich dovednostech, vymezuje svou roli tak, aby nepřebíral za pěstouny kompetence. Cílem doprovázení v rámci Dohody není převzít péči o přijaté dítě a pracovat s ním individuálně, ale přinášet pěstounům postřehy a podněty k tomu, jak mohou oni sami dítě rozvíjet, jak mu mohou pomoci zpracovat jeho těžkou minulost i aktuální starosti.

Kompetence pěstounů v pěti oblastech:

- Chránit děti a starat se o ně.
- Naplňovat vývojové potřeby dětí a řešit opožděný vývoj.
- Podporovat vztahy mezi dětmi a jejich rodinami.
- Vytvářet pro děti bezpečné pečující vztahy na celý život.
- Pracovat jako člen profesionálního týmu.

Výše zmíněné kompetence jsou průběžně mapovány. KP se snaží Vzdělávací plán uzpůsobit tak, aby se jednotlivé kompetence rodiny zvyšovaly.

Vedení spisové dokumentace

Založení spisu

V okamžiku zahájení spolupráce klíčový pracovník spolu s osobou pečující/v evidenci vyplní Evidenční list. Osoby pečující/v evidenci jsou seznámeny s vedením a evidencí písemné a elektronické dokumentace, která souvisí s poskytováním sociálně-právní ochrany v souladu s § 49 odst. 10 písm. b) a § 57 odst. 2 a 3 zákona o SPOD. Svým podpisem se osoba pečující/osoba v evidenci zavazuje, že bude dodržovat mlčenlivost ohledně osobních a citlivých údajů týkajících se náhradních rodin, které se dozví při vzdělávacích či jiných akcích pořádaných SPR. (Vedení spisové dokumentace se řídí standardy č. 13 a souvisí se st. č. 11)

Klíčový pracovník vede **Záznamy kontaktu s rodinou** a ukládá tuto dokumentaci v elektronické podobě na společné úložiště. Před zhotovením **Zprávy o průběhu naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče**, jedenkrát za půl roku, Záznamy kontaktu s rodinou vytiskne a uloží do spisové dokumentace rodiny. Zprávu o průběhu naplňování Dohody o výkonu PP předkládá k podpisu vedoucí Poradny. Zpráva je odeslána datovou schránkou příslušnému OSPOD a je založena do spisové dokumentace rodiny.

Klíčový pracovník vychází ze zájmů a individuálních potřeb dítěte a z potřeb osob pečujících a osob v evidenci – § 47b odst. 3 o SPOD. Vychází vždy z **individuálního plánu ochrany dítěte (IPOD)** zpracovaného příslušným OSPOD, dle místa trvalého bydliště dítěte.

IPOD je spolu se záznamy kontaktu s rodinou podkladem pro vypracování **Plánu doprovázení rodiny**, který se průběžně reviduje dle nastalých změn a potřeb dítěte a rodiny.

KP se s pěstouny při tvorbě plánu zaměřuje:

Na výchovné přístupy, zpracování těžkých událostí, které dítě prožilo, rozvíjení dovedností a znalostí ve spolupráci s jinými organizacemi, rozvíjení vztahů s pěstouny, sourozenci, původními rodiči a ostatními blízkými osobami, řešení zdravotních problémů, odchod dítěte do samostatného života apod.

Na Hodnocení uplynulého roku spolupráce navazuje Plán doprovázení rodiny pro následující rok. Pozornost je věnována přípravě **Plánu vzdělávání**. Pěstouni jsou seznámeni s plánovanými odbornými semináři, tématy vícedenních seminářů, supervizních setkání apod. KP je pěstounům s výběrem akce nápomocen s přihlédnutím k potřebám pěstounů a přijatých dětí, výchovným kompetencím a celkové péči o svěřené děti. Konečné rozhodnutí pro zvolení vzdělávací akce je na pěstounech, stejně tak i možnost se vzdělávat u jiné organizace. Po předchozí domluvě je možno toto vzdělávání proplatit. **Hodnocení naplňování Plánu doprovázení rodiny** vyhotovené osobami pečujícími/v evidenci je důležitou zpětnou vazbou ve spolupráci KP s pěstounskou rodinou.

KP píše zápisy vždy velmi citlivě s ohledem na zacházení s osobními a citlivými údaji. Nehodnotí, co je dobře, nebo špatně, drží se konstatování a zvažuje, co je třeba zapsat do spisu rodiny. Do spisové dokumentace je vhodné zařadit i výchovné zprávy, které pěstouni vypracovávají k soudu, zprávy z psychologického vyšetření, pokud je rodina ochotna je poskytnout (ukládají se vždy do složky důvěrné) apod. Dále zapisuje reálnou účast na akcích do Záznamového listu o účasti na akcích, zapíše také, když se osoba na akci nahlásila, ale neúčastnila.

Pěstouni jsou povinni ze zákona umožnit sledování výkonu pěstounské péče. O vzájemné spolupráci rodiny a doprovázejícího pracovníka je dle zákona informován 1x za půl roku sociální pracovník OSPOD **Zprávou o průběhu naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče**. Ve zprávě je popsáno, jak se dítěti daří, jaké pokroky pěstouni s dítětem během uplynulých šesti měsíců udělali, zda pěstouni plní své zákonné povinnosti. Osoby pečující/v evidenci KP upozorní, že připravuje Zprávu o naplňování dohody o výkonu pěstounské péče. Tuto zprávu mohou pěstouni na požádání obdržet, mohou ji také připomínkovat. Jejich písemné vyjádření se přiloží ke zprávě OSPOD.

Řazení dokumentů ve spisu:

1. Přehled spisu
2. Evidenční list – na druhé straně kontakty na krizovou osobu, soc. pracovníci OSPOD, jméno KP, číslo bankovního spojení – vloženo do euro obalu.
3. Dohodu o výkonu PP, souhlas pověřeného OSPOD, číslované dodatky Dohody se souhlasu OSPODu.
4. Rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do PP s vyznačením právní moci, Rozhodnutí o zařazení osob do evidence osob pro PPPD - **pouze část relevantní pro uzavření dohody (první a poslední strana)**.
5. Plán doprovázení rodiny – Vyhodnocení plánu doprovázení / standard č. 10c.
6. Individuální plány ochrany dítěte.
7. Doklady o proplácení faktur při pomoci se zajištěním dočasné péče o dítě, vše co čerpali.
8. Plán vzdělávání pro každý rok – Záznamový list o účasti na vzdělávání a akcích.

9. Půlroční zprávy OSPOD – Zpráva o naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče.
10. Zprávy psychologa, Zprávy PPP, rozhodnutí soudu s označením složky „**důvěrné**“, výchovné zprávy osob pečujících, důvěrná sdělení dětí
11. Ostatní dokumenty
12. Zápisy z osobních setkání – Záznamy kontaktů s rodinou - oboustranně tištěné, vždy před tisknutím půlroční zprávy.

Při vedení spisové dokumentace pěstounů na přechodnou dobu bývá pro její obsáhlost zřizován tzv. **pomocný spis**. Do něj jsou vkládány po uplynutí kalendářního roku dokumenty týkající se dětí, které se již v péči přechodných pěstounů nenacházejí. Jedná se zejména o předávací protokoly, zápisy z případových konferencí, zápisy z kontaktů apod.

Osoba pečující/v evidenci má právo nahlédnutí do dokumentace, která je vedena o jeho rodině. O nahlédnutí do dokumentace může požádat i svěřené dítě. Nahlédnutí do spisu nebo jeho části je možné odmítnout, pokud by tím byl ohrožen zájem dítěte, nebo oprávněné zájmy jiných osob, např. pěstounů. Při nakládání s osobními informacemi je dodržován zákon o ochraně osobních údajů, k informacím o rodině mají přístup jen pracovníci, kteří informace o výkonu sociálně-právní ochrany potřebují.

Uzavření spisu

Ukončení spolupráce s pěstounskou rodinou může nastat:

Rozhodnutím soudu, Rozhodnutím krajského úřadu o ukončení evidence osob vykonávající PPPD-

Zletilostí dítěte

Výpovědí

Oboustrannou dohodou – důvodem je změna trvalého bydliště (není možno reálně zajistit doprovázení SPR)

O ukončení Dohody o výkonu pěstounské péče je třeba uvědomit OSPOD a Úřad práce

Spis se připraví k archivaci dle archivačního řádu SPR

Spolupráce s rodinou

Úspěšná spolupráce s pěstounskou rodinou spočívá zejména v navázání vztahu vzájemné důvěry a respektu. KP zodpovídá za průběh poskytované sociálně právní ochrany a provází je celým procesem pomoci a podpory, dodržování práv i povinností z Dohody vyplývajících. (viz. Metodika práce klíčového pracovníka).

Spolupráce s dětmi v rodině

Klíčový pracovník přistupuje k přijatým i přijatým dětem v rodině s maximální pozorností. Metody sociální práce přizpůsobuje jejich věku a psychosociálnímu vývoji tak, aby se vytvořil vztah důvěry. Při hovorech s dětmi využívá metodiku „Jak hovořit s dítětem“.

Vzdělávání

Osoba pečující/v evidenci má právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě. Zároveň má i povinnost se vzdělávat v rozsahu 24 hodin vzdělávání. KP společně s osobou pečující/v evidenci zjišťuje,

jaká témata vzdělávání by byla pro pěstouna zajímavá a přínosná pro péči o svěřené dítě. S předstihem pracovníci SPR připravují vhodná témata vzdělávacích seminářů, přednášek, vzdělávacích víkendů a klubů pěstounů, kde mohou pěstouni vzájemně profitovat i ze sdílení svých zkušeností. Zvláštní pozornost je věnována supervizním setkáním zejména pro pěstouny na přechodnou dobu, kde s pomocí odborníka je možno řešit specifickou problematiku této péče. KP pomáhá osobám pečujícím/v evidenci orientovat se v možnostech vzdělávání v rámci SPR, s ohledem na druh péče, dlouhodobé, přechodné, příbuzenské. Společně s rodinou sestavuje **Vzdělávací plán**, s respektem k jejich svobodnému výběru. Je možno, aby se osoby pečující/v evidenci vzdělávaly po předchozí domluvě i u jiné organizace. V odůvodněných případech, kdy není možná účast na klubech, seminářích ani víkendovém vzdělávání, umožňujeme pěstounům individuální vzdělávání. Důvodem mohou být např. zdravotní obtíže. Zvyšování znalostí a dovedností je zaznamenáváno do spisové dokumentace i do Zprávy o průběhu naplňování Dohody o výkonu pěstounské péče.

Pomoc pěstounovi při zajištění osobní péče o svěřené dítě

Pěstouni mají právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené děti starší dvou let v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce.

KP dohlíží na čerpání této péče – aby jeho čerpání bylo v souladu s Dohodou.

V zákonem stanovených důvodech je možno žádat o proplacení pomoci při zajištění tzv. krátkodobé péče.

KP ve spisu zakládá a sleduje čerpání poskytnutí pomoci při celodenní péči, popř. krátkodobé péči.

KP se při proplácení řídí instrukcí náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019 Ministerstva práce a sociálních věcí.

Odborná pomoc - zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců dle § 47a odst. 2 písm. c) zákona o SPOD.

Náhradní rodiny, pěstouni i svěřené děti se potýkají se zcela specifickými situacemi. Odborníci na náhradní rodinnou péči mohou pěstounům pomoci tyto situace lépe pochopit a ošetřit. Jedná se zejména o poradenství v otázkách výchovy přijatých dětí, psychologicko-terapeutickou pomoc, pomoc v krizových situacích, zpracování traumat dítěte apod. Pokud nelze účinnou pomoc zajistit ze státního příspěvku, jsme nápomocni s výběrem další pomáhající instituce.

Pomoc při zajištění kontaktu dítěte s původní rodinou – asistovaný kontakt

SPR hledá nejlepší možná řešení, jak vztahy dítěte s jemu blízkými a příbuznými osobami pozitivně rozvíjet. Vychází z individuálního plánu ochrany dítěte.

Principy při nastavování pravidel pro kontakt dítěte s rodiči a dalšími příbuznými:

Kontakt nastavit tak, aby byl pro dítě prospěšný a bezpečný.

Při nastavování kontaktu KP spolupracuje s osobami pečujícími/v evidenci, které znají dítě, jeho potřeby a reakce.

Pro kontakt jsou stanovena pravidla a sledováno jejich dodržování.

Na kontakt jsou připravováni všichni účastníci – dítě, rodiče, osoby pečující/v evidenci.

V případě potřeby probíhá veškerá komunikace mezi zúčastněnými přes klíčového pracovníka.

Je dbáno na to, aby kontakty probíhaly v bezpečném neutrálním prostředí, kde se dítě cítí dobře.

Ve spolupráci s OSPOD dítěte jsou stanoveny cíle, vycházející z IPOD, na kterých bude rodina s klíčovým pracovníkem spolupracovat, aby byly potřeby dítěte naplňovány (např. rozvíjení identity dítěte, posílení jeho sebejistoty, rozvíjení vztahu dítěte k pěstounovi, zamezení krádeží dítěte, posílení pozice dítěte ve školním kolektivu, zajištění pravidelné školní přípravy, apod.). Cíle mohou být zaměřeny také obecně na výkon pěstounské péče – např. poradenství ohledně finančního zajištění pěstounské rodiny, sebereflexe v roli pěstouna a posílení jeho kompetencí ve vztahu k dítěti, výchovné poradenství ohledně přístupu k dítěti s autismem atd.). Také tyto zakázky směřují k naplnění potřeb dítěte.

Konkrétní kroky, jak budou cíle vyplývající z IPOD naplňovány, jsou domlouvány při jednotlivých konzultacích. Klíčový pracovník spolu s pěstouny i dítětem hledají různé cesty, jak mohou být potřeby dítěte zajištěny a hodnotí s pěstouny úspěšnost podniknutých kroků. Společně plánují pro období příští.

Spolupráce s dalšími subjekty

Na péči o dítě v NRP se vždy podílí více osob a také institucí. Úkolem KP je s těmito osobami a institucemi spolupracovat. KP SPR spolupracuje především se sociálním pracovníkem OSPOD dítěte. Mimo OSPOD může KP spolupracovat s biologickými rodiči dítěte a širším příbuzenstvem, se školou, pedagogicko-psychologickou poradnou, středisky výchovné péče, krajským úřadem, speciálním pedagogem, psychologem. V situaci, kdy péči o dítě poskytuje více osob a subjektů, je vhodným nástrojem uspořádání případové konference.

Případová konference

Cílem případové konference je posouzení situace dítěte z více úhlů pohledu a naplánování takového postupu, který povede k naplnění potřeb dítěte. Důležitý je názor dítěte (s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost) a jeho vyjádření k tomu, jakým způsobem budou jeho potřeby naplňovány.

Případný rozdílný názor klíčového pracovníka a pěstounů řeší klíčový pracovník vždy v týmu, a to prostřednictvím intervize, kazuistického semináře nebo supervize, zvyšuje se tak možnost objektivního zhodnocení toho, co je v zájmu dítěte.

Ukončení Dohody o výkonu pěstounské péče

Ukončení Dohody může nastat zánikem, výpovědí Dohody nebo vzájemnou dohodou o ukončení dohody.

Ukončení a výpověď Dohody

Není-li dále stanoveno jinak, dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu, po kterou je osoba osobou pečující.

Výpověď dohody ze strany poskytovatele

Poskytovatel může vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče:

a) pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se druhá smluvní strana zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče.

b) pro opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nad výkonem pěstounské péče,

c) pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu na straně osoby v evidenci.

V tomto případě se jedná o zrušení dohody o výkonu pěstounské péče podle § 167 správního řádu. Nevztahuje se na ni lhůta podání výpovědi 30 dní před koncem kalendářního pololetí. Výpovědní doba čítá 30 dní.

Výpověď dohody ze strany osoby pečující /v evidenci

Osoba pečující může vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez udání důvodu.

Výpověď dohody o výkonu pěstounské péče musí být druhé smluvní straně doručena nejpozději 30 dnů před koncem kalendářního pololetí. Výpovědní doba skončí k poslednímu dni kalendářního pololetí, ve kterém byla dohoda o výkonu pěstounské péče smluvní stranou vypovězena. Bude-li výpověď doručena druhé smluvní straně později než 30 dnů před koncem kalendářního pololetí, skončí výpovědní doba k poslednímu dni kalendářního pololetí následujícího po doručení výpovědi.

Ukončení vzájemnou dohodou smluvních stran o ukončení Dohody o výkonu pěstounské péče

- např. oboustranná dohoda o ukončení spolupráce vzhledem k přestěhování do jiného kraje

Další procesní náležitosti upravuje zákon č. 500/2004 Sb., správního řádu, zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a dle platných zákonů SPOD.

O ukončení Dohody SPR uvědomí příslušný OSPOD a Úřad práce ČR. KP uzavře spis rodiny a převede jej k centrální archivaci na Poradně SPR Brno.

Doprovázení osob pečujících/v evidenci při mimořádných omezujících opatřeních výkonu SPOD

Klíčovní pracovníci SPR se při výkonu SPOD řídí nařízeními vlády a příslušných ministerstev k dodržování vhodných postupů zamezení šíření nákazy, omezení shromažďování osob a dodržování všech bezpečnostních opatření. Dbají na dodržování zvýšených hygienických kritérií, zejména ochrany svého zdraví, bezpečnosti a zdraví osob pečujících/v evidenci, dětí jim svěřených a ostatních členů domácnosti a kolektivu pracoviště. Viz. Standard. č. 15 Metodika k výkonu SPOD v nouzovém stavu a při nařízení karanténních opatření.

Shrnutí

Doprovázení náhradních rodin klíčovým pracovníkem i zpětné vazby pěstounů směrem k probíhajícímu doprovázení se ukazují jako účinný nástroj, jak efektivně poskytovat podporu náhradní rodině, zajistit vzdělávání i monitorovat poskytování náhradní rodinné péče. Ke zlepšení práce klíčových pracovníků jsou nápomocny pravidelné porady, kazuistické semináře, intervize a supervize, které probíhají individuálně i týmově a umožňují celkové poradně náhled na řešení situací jednotlivými klíčovými pracovníky. Tento průvodce je neustále živým materiálem, aktualizovaným o nové techniky a poznatky práce s náhradní rodinou.